

MISZLAI GYULA: *Kratülosz ujja*

(LITTERA NOVA, 2015)

Hagyjuk a protokollt! Akinek netán erre lenne igénye, azt bőven kielégítheti a hátsó borító könyvelhárító szövege: „Miszlai Gyula mély és árnyalt gondolkodású alkotó. Verseiben megszólal mind az emberiség kulturális öröksége, mind annak történelmi-társadalmi tapasztalatköre. Nemcsak a mondottban, hanem a megformálás biztonságában, annak széleskörű változataiban is ez a humanizmus sugárzik.” A megformálás biztonságának széles körű változataiban sugárzó humanizmus értelmezését illetően egy kicsit elbizonytalanodtam, pedig ezt maga „Payer Imre, József Attila-díjas költő” fogalmazta így meg. Payert még értem: ez a díj az élete főműve. A kiadót már kevésbé: ennyi erővel József Attila neve mellé is odabiggyeszthette volna, hogy posztumusz Baumgarten- és Kossuth-díjas.

Igen, ingerült vagyok. Miért bosszantják az olvasót, amikor éppen hezitál, belekukkantson-e egyáltalán egy számára ismeretlen költő verseskötetébe. A vers ma nem divat. És ennek legfeljebb az okain lehet vitatkozni.

Persze a költők is sokat tesznek azért, hogy nehezen értsék őket. Miszlai például már a harmadik kötetében vizsgáztat. Olykor megszán bennünket, és odaság láb-jegyzetben egy-egy információt. De ettől csak felsejlik a lényeg, nem válik élménnyé.

A szellem halhatatlanjai közül Miszlai nem véletlenül választja ki a perifériákon tengődő utcabölcseket, akik sajátos performanszok keretében terjesztették tanaikat. Őket érzi elődjeinek a szintén periférikus helyzetben lévő költő. A címadó *Kratülosz* csak rámutat a lét fontos dolgaira, megnevezni nem tudja azokat. Gorgiasz szerint semmi sincs, de ha lenne, szavaink, gondolataink úgysem tudnák azt kifejezni. És mindez hibátlan antik formákban – szapphói és aszklépiádeszi – strófákban jelenik meg.

Miszlai alkotói dilemmái pontosan érthetőek. Mítoszokra, mitikussá emelkedett történelmi tényekre nagyon jó támaszkodni, feltéve, hogy ez közös tudás. Az antikvitásban ez nem volt probléma, a görög és a hellenizált római polgár járatos volt a mitológia részleteiben is. Később ez a tudás már csak a kiváltságosok privilégiuma lett. Csokonai azért zsúfolta tele költeményeit Hébéekkel és Flórákkal, hogy elvonulhasson – méltó társaságával – a költészet virágoskertjébe a valóság sáros, disznóságú realitásai elől. Miszlai nem tudhatja, hogy kikhez szól. Sajnos kevesen lehetnek. Amikor azt olvasom: „P. S.-né Hruz Mária tyúkjának jól ment a dolga”, akkor hiányolom azt, aki figyelmeztethette volna: Hruz Mária P. I.-né (Petrovics Istvánné) volt.

A kötet első – hangvételt meghatározó – ciklusa a *Palimpszeszt* című költeményről kapta a nevét. A szó olyan pergamen- vagy papirusztekercset jelent, amelynek eredeti szövegét lefestve, később egy másikat írtak rá. Ám a modern tudomány eszközeivel kinyerhetővé vált az eredeti is. A mai költőknél – Miszlainál is – fordított

a sorrend. Korunk valóságára festik rá a mitologikus réteget. A múlt alól előtűnő jelen adja meg ennek a költészetnek sajátos látványvilágát.

Hogy vitathatatlan erényei mellett miért dicsérem fél szívvel Miszlai *Palimpszeszt* ciklusának teljesítményét, annak az az oka, amit a költő saját családjáról, életéről ír. Apja hadifogságból hazatérve talál rá szintén hasonló sorsú féllábú cimborájára, akinek a hűgát veszi feleségül. A család lassan emelkedik ki a nyomorból. Ez a történet egy döbbenetes erejű családragény alapja lehetne – akár versben, versciklusban feldolgozva is. Amit Miszlai magáról feljegyez, az egy másik: „16 évig tanítottam: nevelőotthonban, gyógypedagógiai jellegű iskolákban, filozófiát, óraadóként, gimnáziumban. Majd 16 évig szociális munkás voltam, ebből 11 évet Józsefvárosban.” Amit az emberré válás, az embernek megmaradás poklairól meg lehet tanulni, azt ő már tudja. De költőként menekül előre.

Kifogásaimat fenntartva vallom: egy verseskötet annyit ér, amennyit kincseiből elraktározhatunk. Miszlai rövid szösszeneteiben találhatunk ilyeneket. „3 és fél // Létispotályban / Isten apály van. / Szívben úrdagály. / Dögölj!”

Ezeket az epigrammának is nevezhető rövidkéket mintha feltámasztott kedvenc görögjei mondanák, ha szóra lehetne bírni őket. „NB. // Ne feledd! / Egy isten / notórius / nótáriusa / voltál.” A szójátékok eszköztárát is kiválóan használja: „Egy öregező költőnek // póklelkű / ripőkök / döglegyezik / hiúságod.”

A kritikus könnyen ítél. Elég csak folyton emelnie a mércét, van olyan magasság, amelyet senki sem ugorhat át. Ennél sokkal nehezebb anti-Kratüloszként egy igazi értékre – azt megnevezve – rámutatni. Én ezt a verset választottam ki magamnak, hozzátéve, hogy bármilyen szerelmes antológiába boldogan beleraknám. „Ma Mónis napom van, / Móni hiszti, Móni ígér, / Móni mos, Móni felejt, Móni szúrós, Móni satöbbi. // Ma sem esteledsz hozzám, én nem hajnalodok ágyéköd / fölé, hogy izzadságcsillagaid / Napnyelvem fölgya, / még mielőtt Vénusz / eltűnne az égről.”

Külön fejezetet érdemelne Miszlai *Tanúságtevés* című verse: „Láttam őket, hallottam, amit láttak, / elhittem, amit hallottam, / nem láttam, de hittem.” Hitetlen Tamás evangéliumi példázata korunk értelmiségének kálváriája. Tanúságtevéseink nagyon tanulságosak, mondhatnánk egy kis palimpszeszt technikával.